

Škole za održivu budućnost: smjernice za donositelje odluka

Jedan od posebnih ciljeva projekta „METAR“ izrada je smjernica javnih klimatskih politika utemeljenih na dokazima. Tijekom konzorcijskog savjetovanja pokazala se potreba izrade smjernica na koji način odgojno-obrazovni sustav može pridonijeti, pa čak i postati prvak prilagodbe klimatskim promjenama, ublažavanja posljedica klimatskih promjena te doprinosa niskougličnoj tranziciji.

Potreba za ovakvim Smjernicama dolazi iz sljedećih razloga:

Zbog svoje veličine i zato što priprema mlade ljude za život u neizvjesnim i nepredvidljivim okolnostima budućnosti, odgojno-obrazovni sustav igra i igrat će važnu ulogu u prilagodbi i ublažavanju posljedica klimatskih promjena i doprinosa niskougličnoj tranziciji. **Ove Smjernice imaju za cilj osvijestiti tu ulogu odgojno-obrazovnog sustava.**

Niz strateških dokumenata, kako domaćih tako i međunarodnih, opisuje ulogu odgojno-obrazovnog sustava u prilagodbi klimatskim promjenama. **Ove Smjernice okupljaju sve te uloge na jednom mjestu kako bi se dao cjeloviti pregled mjera koje odgojno-obrazovne ustanove (dalje u tekstu: škole) trebaju provoditi.**

Istraživanja pokazuju kako je između 54,28 % i 82 % mladih donekle ili jako zabrinuto kad su u pitanju okoliš, zagađenje i klimatske promjene. **Ove Smjernice ukazuju na potrebu slušanja glasa mladih i potrebe odgovora na njihovu zabrinutost kroz kurikulum i poučavanje, ali i kroz niz drugih aktivnosti konkretnog doprinosa mladih rješavanju ovih problema.**

Od 2019. godine u odgojno-obrazovnom sustavu uvedena je međupredmetna tema „Održivi razvoj“ koja dijeli sudbinu ostalih međupredmetnih tema u smislu da su obrađene onda kada to omogućuju nastavni predmeti, da

se provode tijekom sata razredne zajednice ili ovisi o entuzijazmu nastavnika. **Ove Smjernice daju poticaj i osnovne ideje za aktivno, kvalitetno i sustavno uključivanje obrazovanja za klimu i održivost u školske kurikulume i nastavu.**

Na kraju, najvažniji razlog razvoja ovih Smjernica su današnja djeca, buduće generacije, koje će biti najosjetljivije na posljedice klimatskih promjena i koje će morati nalaziti načine da ublaže njihove posljedice.

Obrazovanje za klimu i održivost postavlja se kao jedan od načina da se prevladavaju problemi nastali stoljetnim neracionalnim ponašanjem prema okolišu i resursima koji nas okružuju. Zbog svoje ozbiljnosti i utjecaja na cijelo čovječanstvo i živi svijet, održivost, pa tako i obrazovanje za klimu i održivost, postavlja se kao „etički zahtjev koji nas obvezuje da spriječimo degradiranost uvjeta života i preživljavanja budućih generacija“.

Sve navedeno stavlja iznimno veliku zadaću pred odgojno-obrazovni sustav koji u izvršavanju ove zadaće ne smije ostati sam, već treba potporu i podršku cijelog društva koje će na taj način pokazati koliko mu je stalo do djece i do budućnosti.

Ovaj dokument sadrži smjernice za donositelje odluka u sektoru odgoja i obrazovanja jer se na razini upravljanja sustavom odgoja i obrazovanja treba **osigurati omogućavajuće i poticajno okruženje u svim aspektima sustava, odnosno na razini upravljanja školom, kurikulumima i poučavanja, upravljanja infrastrukturom, ljudskih resursa i suradnje s lokalnom zajednicom.**

Cjeloviti tekst Smjernica nalazi se u publikaciji „Škole za održivu budućnost: smjernice za odgojno-obrazovni sustav u prilagodbi klimatskim promjenama i ublažavanja njihovih posljedica“.

Dosljedno i potpuno primjenjivati zakonski okvir i tehničke standarde kod izgradnje novih i obnove postojećih objekata namijenjenih odgoju i obrazovanju

» Kod izgradnje novih i obnove postojećih objekata dosljedno se treba pridržavati postojećih pravila, smjernica i tehničkih standarda propisanih Zakonom o gradnji i Tehničkim propisom o racionalnoj uporabi energije i toplinskoj zaštiti u zgradama. Ovaj okvir treba posebno imati na umu s obzirom na to da će se u sklopu Nacionalnog plana oporavka i otpornosti u razdoblju od 2021. do 2026. za potrebe izgradnje, dogradnje, rekonstrukcije i opremanja predškolskih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih ustanova uložiti 4.467.000.000 kuna. Ovo je jedinstvena prilika da se objekti namijenjeni odgoju i obrazovanju učine što je više moguće klimatski neutralnima.

» S obzirom na to da se trenutno rade promjene Direktive o energetske svojstvima zgrada i Direktive o energetske učinkovitosti kojima se podižu minimalni uvjeti koje nove i obnovljene zgrade trebaju zadovoljavati, a pošto se već otprilike zna koji su to novi uvjeti, već se kod projektiranja novih zgrada ili kod projektiranja obnove postojećih zgrada ti parametri mogu uzeti u obzir te na taj način i te zgrade mogu postati pilot i/ili pokazni primjeri dobre prakse.

Ponovno koristiti (nastavne) materijale financirane javnim sredstvima

» Ministarstvo zaduženo za obrazovanje ili osnivač odgojno-obrazovne ustanove treba izraditi smjernice kojima bi se omogućila ponovna upotreba materijala financiranih iz javnih izvora (npr. javno financiranih udžbenika, priručnika i sl.) kako bi se smanjila potrošnja papira i drugih resursa povezanih s proizvodnjom tih i drugih nastavnih materijala.

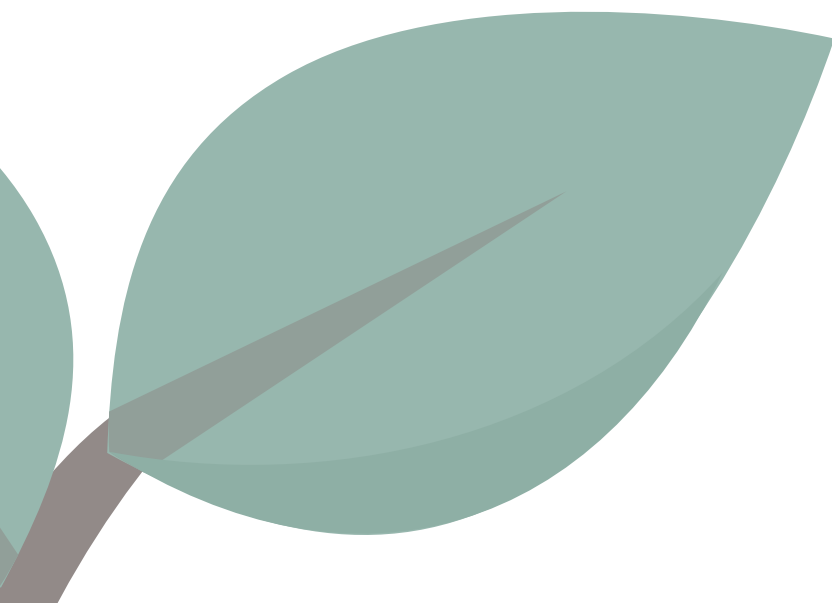
» Različitim aktivnostima treba senzibilizirati roditelje i učenike:ce oko ponovne uporabe materijala financiranih iz javnih izvora.

Koristiti održive oblike prijevoza u sustavu odgoja i obrazovanja

» Zakonskim rješenjima omogućiti i poticati korištenje održivih oblika prijevoza radnika:ca u odgojno-obrazovnom sustavu poput *ridesharea* gdje vlasnik automobila vozi još jednu ili više osoba, korištenja bicikla za putovanje na radno mjesto i sl.

» Zakonskim rješenjima omogućiti provođenje zelene javne nabave koja će omogućiti izbor prijevoznika koji nudi ekološki prihvatljive oblike prijevoza za potrebe svakodnevnog i prigodnog prijevoza učenika:ca (odlasci na izlete, terenska nastava i sl.).

» Educirati relevantne osobe iz odgojno-obrazovnog sustava ili osnivača za provedbu zelene javne nabave kod podugovaranja usluga prijevoza učenika:ca.

Osigurati kvalitetne ljudske resurse za sustav odgoja i obrazovanja

» Nastavni programi učiteljskih studija ne pripremaju studente dovoljno za provedbu obrazovanja za klimu i održivost. Stoga ministarstvo nadležno za obrazovanje treba izravno iskazati potrebu promjene inicijalnog obrazovanja odgojno-obrazovnih radnika kako bi se zadovoljila potreba za kvalitetnim i kvalificiranim učiteljima:ama, nastavnicima:ama i profesorima:ama koji će provoditi obrazovanje za klimu i održivost kroz svoje nastavne predmete, međupredmetne teme i druge školske aktivnosti.

» Iako se od školske godine 2019./2020. u školama provodi međupredmetna tema „Održivi razvoj”, njezina provedba podiže niz pitanja među nastavnicima. Kao glavni razlog izazova s kojima se nastavnici susreću u provedbi ove međupredmetne teme navodi se da njena provedba zahtijeva mnogo širi spektar znanja i vještina od onoga što je jedan nastavnik u predmetnoj ili razrednoj nastavi stekao formalnim obrazovanjem, ali i značajnu razinu samoeфикаsnosti i spremnosti nastavnika da apliciraju znanja i vještine stečene tijekom studija. Zato je potrebno da ministarstvo nadležno za obrazovanje zajedno s drugim ključnim dionicima temeljito promisli budućnost nastavničke struke kao i inicijalno obrazovanje odgojno-obrazovnih radnika:ca.

» Omogućiti odgojno-obrazovnim radnicima kvalitetan i dosljedan sustav trajnog stručnog usavršavanja kako bi stekli i obnavljali kompetencije za poučavanje o klimi, okolišu i održivosti te tako bili spremniji upoznati učenike s trenutnim stanjem klime, mogućim scenarijima, znanstvenim činjenicama kao i da mogu ojačati učenike u vrijednostima koje podržavaju održivost te im otvoriti mogućnost da predlažu, sudjeluju, razvijaju i donose odluke.

» Programi stručnog usavršavanja posebno bi se trebali usredotočiti na pogrešna shvaćanja i mitove vezane za klimatske promjene koji prevladavaju u općoj javnosti.

» Osim uobičajenih pružatelja programa stručnog usavršavanja, potrebno je organizirati okvir koji će identificirati kvalitetne programe stručnog usavršavanja i omogućiti stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika:ca od strane drugih pružatelja programa stručnog usavršavanja. Također, uloga učiteljskih fakulteta ne smije biti samo izvršna za potrebe stručnih usavršavanja koje organizira Agencija za odgoj i obrazovanje, već se oni trebaju snažnije uključiti i u osmišljavanje programa za unaprjeđenje cjeloživotnog profesionalnog razvoja učitelja.

Kurikulum za klimu i održivost

» Iako su postojeći kurikulumi na snazi od 2019. godine, potrebno ih je analizirati i uskladiti ih s novim spoznajama kao i kompetencijskim okvirima poput Europskog kompetencijskog okvira za održivost.

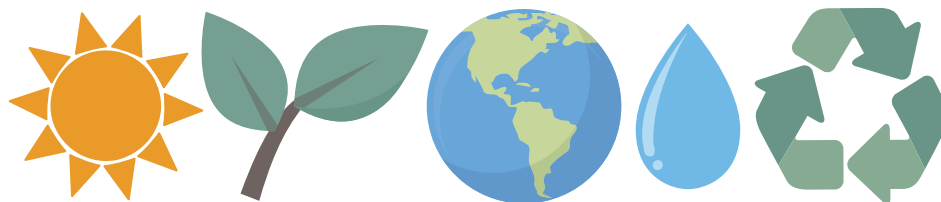
» Eventualne promjene u kurikulumima trebaju se provoditi s ciljem osnaživanja učenika za kreativno izražavanje, inovacije i dijeljenje svojih ideja. Te promjene trebaju omogućiti izlazak škole i učenika u zajednicu gdje škola može i treba igrati važnu ulogu u prilagodbi klimatskim promjenama.

Klimatske promjene nisu problem jednog mjesta ili jedne države, već globalni problem koji zahtijeva iskren, dosljedan i temeljit doprinos svakog od nas. Klimatske promjene zahtijevaju transformaciju na individualnoj razini i zamjenu dosadašnjih praksi i načina života održivim praksama koje u obzir uzimaju budućnost, buduće generacije i cijeli živi svijet oko nas.

Upravo zbog toga odgoj i obrazovanje imaju presudnu ulogu u oblikovanju održivog svijeta te adekvatne prilagodbe i odgovora na posljedice klimatskih promjena. Jedino kroz odgoj i obrazovanje možemo osigurati prijenos i usvajanje vještina, znanja i vrijednosti za održivost, klimu i okoliš. Ovo je značajna i teška zadaća koja se stavlja pred odgojno-obrazovni sustav i u izvršavanju te zadaće će odgajatelji:ce, učitelji:ce, nastavnici:e, profesori:ce i škole trebati pomoć i podršku cijelog društva.

Ove Smjernice su mali doprinos, ali snažan poticaj svim dionicima odgojno-obrazovnog sustava za zauzetije zalaganje u poučavanju za klimu i okoliš, ne samo kroz službeni kurikulum već kroz cijeli školski život i aktivnosti, kroz formalne i neformalne poruke koje se šalju učenicima, te kroz školsku infrastrukturu i suradnju s lokalnom zajednicom.

Ove Smjernice samo su početak stvaranja održive škole, škole za održivost, klimu i okoliš.

Škole za održivu budućnost: smjernice za donositelje odluka | Izdavači: Forum za slobodu odgoja, Đorđićeva 8, 10000 Zagreb i Projektni partneri projekta „METAR do bolje klime” | Autor: Mario Bajkuša | Jezični pregled: Vanja Kožić Komar | Grafička priprema: Mario Bajkuša | Zagreb, 2022.

Publikacija je nastala u sklopu projekta „METAR do bolje klime (Mreža za edukaciju, tranziciju, adaptaciju i razvoj)”. Mrežna stranica projekta: <https://metar.door.hr> Voditelj projekta je Društvo za oblikovanje održivog razvoja (DOOR).

Projektni partneri:

Projekt je financirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Forum za slobodu odgoja.

